

ΔΗΜΩΔΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ
ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΓΕΛΜΑΤΑ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΗΝΩΝ
ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ*

Τὰ πορίσματα τῶν παρατηρήσεων τοῦ λαοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιρας καὶ τῆς ἐπὶ τῆς γεωργίας ἐπιδράσεως αὐτῆς κατὰ τὰς διαφόρους τοῦ ἔτους ὥρας, συνοψίζονται ἐν ὀλίγαις παροιμίαις καὶ ἐν ἀπλοῖς ἐνστίχοις παραγγέλμασιν, ἅτινα σχεδὸν πάντοτε ἀποδείκνυνται ἀσφαλῆ καὶ ἀκριβέστατα, σπανιώτατα μόνον στηριζόμενα ἐπὶ προλήψεων ἢ πεπλανημένων δοξασιῶν. Τὰ παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ ἐν χρήσει τοιαῦτα εἰρηνηταὶ ἐγκατεσπαρμένα ἐν ταῖς κατὰ καιροὺς ἐκδοθείσαις διαφόροις συλλογαῖς παροιμιῶν, ὀλίγα δ' ἐξ αὐτῶν συνειλέγησαν ἰδιαιτέρως καὶ ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ πρὸ δεκατετραετίας περίπου ἐκδιδομένῃ Γεωργικῇ ἐφημερίδῃ καὶ ἐν τῷ περὶ Γεωργίας τμήματι τῆς κατὰ τὸ 1864 ἐκδοθείσης Στατιστικῆς τῆς Ἑλλάδος, ἐξ ὧν μετετυπώθησαν καὶ ἐν τῷ περιοδικῷ συγγράμματι Χρυσολοιοὶ Πληρεστάτην ἑμὸς τοῦτων συλλογὴν ἐξέδω τῷ 1873 ἐν Σλέσβιχ μετὰ γερμανικῆς μεταφράσεως καὶ τῶν ἀναγκαίων σημειώσεων καὶ διασαφήσεων δ' κ. Αὐγούστος Μόμμσεν ἐν ἰδιαιτέρῳ φυλλαδίῳ, ἀποτελοῦντι μέρος σπουδαιότατου συγγράμματος Περί τῶν ὥρων τοῦ ἔτους ἐν Ἑλλάδι· πρὸς καταρτισμὸν αὐτῆς ὁ σοφὸς ἐκδότης ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν πάσας τὰς προεκκεδομένας συλλογὰς παροιμιῶν καὶ οὐχὶ εὐαρίθμους ἀνεκδότους παροιμίας, ἀνακοινωθείσας αὐτῷ ὑπὸ διαφόρων λογίων ἐκ τινων μερῶν τῆς Ἑλλάδος. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης θὰ σταχυολογῶμεν ἐκάστοτε ἐν τῇ Ἑστία τὰς εἰς ἕκαστον μῆνα ἀναφερομένας παροιμίας, θεωροῦντες τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις ἐνδιαφέρουσας καὶ πρακτικῶς οὐχὶ ἀνωφελῆ, διὰ τὴν παρ' ἡμῖν ἔλλειψιν ἐντελεστέρων καὶ ἐπιστημονικωτέρων τοιούτων παρατηρήσεων.

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Τὸ Γενάρη τὸ φεγγάρι, ἥλιος τῆς ἡμέρας μοιάζει.

Διὰ τὸ αἶθριον τῶν νυκτῶν.

* Ἑδημοσιεύθη εἰς περ. Ἑστία Α' (1876), σ. 222 - 223. 302.367.526 - 527.460.686.749.794-795.

Γενάρη μῆνα κλάδευε, φεγγάρι μὴν ζετάζης.

Ὡς γνωστόν, δταν κλαδεύωσιν ἢ ἐνοφθαλμιζωσι δένδρα οἱ ἡμέτεροι γεωργοὶ θεωροῦσιν ἐκ δεισιδαιμονίας ἀπαραίτητον νὰ συμβουλευῶνται τὰς φάσεις τῆς Σελήνης. Ἡ παροιμία διδάσκει ὅτι τοιαύτη πρόνοια εἶναι περιττή κατὰ τὸν Ἰανουάριον. Λέγεται καὶ ἄλλως:

Τὸν Γενάρη κόψε βέργα, καὶ φεγγάρι μὴ γυρεύης
καί:

Κόψε ξύλο τὸ Γενάρη
καὶ μὴ καρτερῆς φεγγάρι.

Ὅποιος θέλει νὰ βαμβακώσῃ,
τὸ Γενάρη νὰ ὀργώσῃ.

Διὰ τὴν σπορὰν τοῦ βάμβακος ὁ ἀγρὸς πρέπει νὰ ἀροτριᾶται κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

Τοῦ Γενάρη τὸ ζευγάρι,
διάβολος θεὸς νὰ τὸ πάρῃ.

Ἄνωφελῆς καὶ παράκαιρος εἶναι ἡ ἀροτρίασις κατὰ τὸν Ἰανουάριον.

Ἄν τὰ Φῶτα φωτερά,
καὶ τὰ Δαιμῶν σκοτεινὰ,
χαρὰ στὸν βοῦν καὶ στὸν ζευγᾶν.

Ἄν κατὰ μὲν τὴν ἐορτὴν τῶν Θεοφανείων ὁ καιρὸς ἦ εὐδῖος, κατὰ δὲ τὸ Πάσχα βροχερός, τὸ ἔτος ἔσεται εὐφορὸν καὶ εὐτυχές. Καὶ ἄλλως:

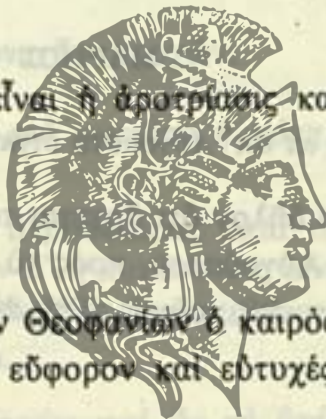
Καὶ τὰ Φῶτα φωτερὰ καὶ τὸ Πάσχα βροχερόν,
ὅλος ὁ κόσμος χαίρεται κ' ἡ Κρήτη καμαρώνει.

Κόττα, χῆνα τὸ Γενάρη,
καὶ παπὶ τὸν Ἄλωνάρη.

Ὁ Ἰανουάριος εἶναι ἡ καταλληλοτάτη ἐποχὴ διὰ νὰ φάγῃ τις ὄρνιθας ἢ χῆνας, ἐν ᾧ διὰ τὰς νήσους ὁ Ἰούλιος. Παραπλησία εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθος:

Ὅρνιθα τὸ Γενάρη,
κέφαλον τὸν Ἄλωνάρη.

Κέφαλος, ἰχθὺς συνηθέστατος ἐν Ἑλλάδι, τοῦ εἴδους τοῦ καλουμένου ἐπιστημονικῶς *Mugil cephalus*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Ὁ Φλεβάρης κι ἂν φλεβίζη,
τοῦ καλοκαιριοῦ μυρίζει.
Μὰ ἂν σώση καὶ κακιώση,
μέσ' στὸ χιόνι θὰ μᾶς χώση.

Ἦ:

Ὁ Φλεβάρης κι ἂν φλεβίζη,
πάλε ἄνοιξι μυρίζει.

Τὴν Τυρινὴ καὶ τῶν Βαγιῶ
μπαίνει ὁ διάολος στὸ γιαλό.

Κατὰ τὴν τελευταίαν ἑβδομάδα τῶν ἀπόκρεων καὶ τὴν πρό τοῦ Πάσχα Κυριακὴν τῶν Βαῖων συμβαίνουνσι μεγάλαι τρικυμῖαι.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Ἀπὸ Μαρτιοῦ ποκάμισο κι ἀπ' Αὐγουστο σιγκαῦνι.

Ἀπὸ τοῦ Μαρτίου δῆλον ὅτι ἀρχεῖται τὸ θέρος καὶ πρέπει νὰ ἐνδύεται τις ἑλαφρά, ἐν ᾧ ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου, πρὸς τὸ ψυχρότερον τρεπομένου τοῦ καιροῦ, πρέπει νὰ φορῆ βαρείας γούνας. Τὴν αὐτὴν ιδέαν ἐκφράζουσι καὶ αἱ ἀκόλουθοι παροιμῖαι:

Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαίρι κι ἀπ' Αὐγουστο χειμῶνα
ἦ:

Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαιριάζει κι ἀπ' Αὐγουστο χειμωνιάζει.

Καὶ ἀντιθέτως:

Μήτ' ὁ Μάρτης καλοκαίρι, μήτ' ὁ Αὐγουστος χειμῶνας.

Ἐνας κοῦκος (ἢ ἓνα χελιδόνι) δὲν κάνει ἄνοιξιν.

Καὶ ἄλλως:

Ἐνας κοῦκος τί ἄνοιξιν νὰ κάμη;

Καί:

Τὸ χελιδόνι δὲν φέρνει πάντα τὴν ἄνοιξιν

ἀπαράλλακτος τῇ ἀρχαίᾳ:

Ἐαρ χελιδὼν μία οὐ σημαίνεται.

Λέγεται δὲ μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν μεμονωμένων ἐν ταῖς ιδέαις καὶ ταῖς ἐργασίαις αὐτῶν καὶ μηδὲν κατορθούντων. Χάριν περιεργείας σημειοῦμεν ἐνταῦθα ὅτι μέσος χρόνος τῆς ἐπανόδου τῶν χελιδόνων εἰς τὰ παραθαλάσσια μέρη

τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ 1η Μαρτίου· τοῦ δὲ κόκκυγος τὸ ἄσμα ἀκούεται τὸ πρῶτον περὶ τὰ τέλη τοῦ αὐτοῦ μηνός.

Μάρτης βρέχει, ποτὲ μὴν πάψη.

Ἵμφελιμώταται εἰς τὴν γεωργίαν αἱ κατὰ τὸν Μάρτιον βροχαί. Τὴν αὐτὴν παρατήρησιν καὶ πολλαὶ ἄλλαι παροιμίαι ἐκφέρουσι:

Μάρτης ἔβρεχε, θεριστῆς ἐχαίρονταν.

Καί:

Ἄν κάμη ὁ Μάρτης δυὸ νερὰ κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα, χαρὰ σ' ἐκεῖνο τὸ γεωργὸ πῶχει πολλὰ σπαρμένα.

Ἦ:

Νὰ βρέξ' ὁ Μάρτης δυὸ νερὰ κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα, νὰ ἰδῆς κουλούρια τὰ παιδιὰ καὶ πίττες οἱ μανάδες κ' ὑψηλονακομβάματα οἱ κλεφτομυλωνάδες.

Μάρτης κλασιάρης.

Μεταφορικῶς, ἐκ τῶν συνεχῶν βροχῶν.

Ὅταν ὁ Μάρτης εἶναι καλός, τοῦ χωριάτη ἢ κόρη τὸ Μάη παντρεύεται.

Ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαιρας κατὰ τὸν Μάρτιον, ἐξήρτηται ἡ τύχη πασῶν τῶν σπορῶν· ὅταν δ' ἡ κατάστασις αὕτη πληροῖ πάσας τὰς ἀνάγκας τῆς γεωργίας, ὁ ἀγρότης, ἀφθονα ἀπολαμβάνων καὶ εὐφορῶν, σπεύδει νὰ ὑπανδρεύσῃ τὴν θυγατέρα του.

Ὁ Μάρτης ὡς τὸ γιόμα τὸ φοφάει καὶ ὡς τὸ βράδυ τὸ βρωμάει.

Διὰ τὸ εὐμετάβλητον τοῦ καιροῦ. Μέχρι τῆς μεσημβρίας ἐνίοτε ἐπικρατεῖ ψυχὸς δριμύτατον, ἱκανὸν νὰ ἐπιφέρῃ θάνατον εἰς τὰ ζῶα, κατὰ τὸ ἕτερον δ' ἡμισυ τῆς ἡμέρας καύσων ἀφόρητος. Ὅμοιαι εἰσὶ καὶ αἱ ἀκόλουθοι παροιμίαι:

Τὸ Μάρτη τὸ πρωὶ πηλά, καὶ τὸ βράδυ χώματα.

Ἐκ τῆς βροχῆς τὴν πρωίαν εἶναι πηλά, ἐν ᾧ μέχρι τῆς ἑσπέρας ὁ ἥλιος ἀποξηραίνει αὐτά.

Μὴ σὲ γελάσ' ὁ Μάρτης τὸ πρωὶ καὶ χάσης τὴν ἡμέρα.

Ἡ κακοκαιρία τῆς πρωίας δὲν διαρκεῖ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Ὁ Μάρτης ὥρες κλαίει, ὥρες γελάει.

Τὴν μίαν ὥραν ὁ καιρὸς εἶναι κάκιστος καὶ μετὰ μικρὸν μετατρέπεται εἰς εὐδιον.

Τὰ λόγια του εἶναι στερεὰ σὰν τοῦ Μαρτιοῦ τὸ χιόνι,
ὅπου τὸ ρίχνει ἀπὸ βραδύς κι ὡς τὸ πρωὶ τὸ λιώνει.

Μεταφορικῶς ἐπὶ ἀστάτων καὶ μὴ ἐμμενόντων εἰς τὰς ὑποσχέσεις των.

Τοῦ Μάρτη αὐγὲς μὲ κάψανε, τοῦ Μάη τὰ μεσημέρια.

Ὅπως κὸρη ἀκριβή,

τοῦ Μάρτη ἥλιος μὴ τὴν ἰδῆ.

Διότι πιστεύεται ὅτι ὁ καυστικός τοῦ Μαρτίου ἥλιος καθίστησι μελαγχροινούς τοὺς ἐκτιθεμένους εἰς τὰς ἀκτῖνάς του. Ἐκ τούτου καὶ δεισιδαιμονία ἐπεκράτησεν, ἄγνωστον πόθεν τὴν ἀρχὴν ἔχουσα, νὰ περιδένωσι περὶ τὸν τράχηλον ἢ τὸν δεῖκτην τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς ἐρυθρὰν κλωστήν μετὰ λευκῆς συνεστριμμένην καὶ νὰ φέρωσιν αὐτὴν καθ' ὄλον τὸν μῆνα, νομίζοντες ὅτι οὕτως ἀποφεύγουσι τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἡλίου. Ἐτέρα παροιμία ἀποτρέπει νὰ κοιμᾶται τις κατὰ τὸν Μάρτιον προσβαλλόμενος ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων:

Τὸ Μάρτη εἰς τὸν ἥλιον νὰ μὴ κοιμηθῆς.

Ἄλλο δὲν μὲ ἐμάρανε, τῆς ἀνοιξης τὸ κροῖο.

Ὁ κακὸς Μάρτης στὸν ἥλιο κι ὁ καλὸς στὰ κάρβουνα.

Ὁφέλιμον τὸ ψῦχος κατὰ τὸν Μάρτιον.

Τὸ Μάρτη φύλα τ' ἄχυρα μὴ χάσης τὸ ζευγάρι
καὶ φύλαγε καὶ τὸ ψωμί μὴ χάσης τὸ κολλί.

Διότι ἐνδεχόμενον τὸ ψῦχος νὰ καταστῆ δριμύτατον, ἀποκλείειν πάντας ἐντὸς τῶν οἰκιῶν των, καὶ καθιστῶν ἀδύνατον τὴν προμήθειαν τροφῆς διὰ τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ψυχογυιόν. Ταυτόσημος εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς παροιμιακὴ ἐπίκλησις τοῦ Μαρτίου:

Μάρτης γδάρτης παλουκοκάφτης

καὶ

Μάρτης γδάρτης καὶ κακὸς παλουκοκάφτης.

Καὶ ἄλλως:

Μάρτης γδάρτης παλουκοκάφτης· τὰ παλιὰ βώιδα τὰ γδέρνει, τὰ δαμάλια τὰ μαθαίνει.

Καί:

Τὸ Μάρτη ξύλα φύλαγε μὴν κάψης τὰ παλούκια.

Αἱ παροιμῖαι αὗται ἐξηγοῦνται δι' ἀλλήλων· ἀνάλογος εἶναι καὶ ἡ ἐπομένη:

Ὁ Μάρτης ἔβαλε τὴ γριὰ μέσ' στὸ καζάνι

ἦτις ἀναφέρεται εἰς παράδοσιν κοινοτάτην, πλασθεῖσαν ἴσως ἐκ τοῦ δριμυτάτου ψύχους, ὅπερ ἐνίοτε ἐπέρχεται ἀποτόμως κατὰ τὰς τελευταίας τοῦ Μαρτίου ἡμέρας. Κατὰ τὴν παράδοσιν ταύτην, γραῖά τις ποιμενὶς τὴν τελευταίαν τοῦ μηνὸς τούτου ἡμέραν —εἶχε δὲ τότε ἡμέρας 30— νομίσασα ὅτι ἀπηλλάγη πλέον τοῦ κινδύνου, ὄν ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῶν παγετῶν ἐφοβεῖτο, ἐξεφώνησε περιφρονητικῶς: «Πρίτσι, Μάρτη μου! τὰ ξεχείμασα τὰ κατσικάκια μου!» Ἄλλ' ὁ Μάρτιος ὀργισθεὶς ἐδανείσθη παρὰ τοῦ Φεβρουαρίου, ὅστις ἔκτοτε *κουτσὸς* ἀποκαλεῖται, μίαν ἔτι ἡμέραν, καὶ ὑπερβολικὸν ψῦχος κατ' αὐτὴν ποιήσας, ἠνάγκασε τὴν γραῖαν νὰ κρυβῆ ὑπὸ τὸν μέγαν λέβητα, ἐν ᾧ ἐτυροκόμει, καὶ εἰς τὴν θέσιν ἐκείνην τὴν ἀπελίθωσεν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀπολιθωθέντος ἐπίσης ποιμνίου της. Ἡ παράδοσις αὕτη εἶναι γνωστὴ οὐ μόνον ἐν Ἑλλάδι, ἀλλὰ καὶ ἐν Γαλλίᾳ, διότι μὲ ἐλαχίστας παραλλαγὰς ἀναφέρει αὐτὴν παλαιὸν τι προβηγκιανὸν ποίημα.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

Ὁ Ἀπρίλης κι ἂν χιονίση
καλοκαίρι θὰ μυρίση.

Στῶν ἀμαρτωλῶν τῆ χώρα τὸ Ματθαίον χιονίζει.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ὅλο τὸ Μάρτη φύλαγε καὶ τὸν Ἀπρίλη ὡς τὴν δωδεκα.

Ἡ ἄλλως:

Ὅλο τὸ Μάρτη φύλαγε
καὶ τ' Ἀπριλιοῦ τὶς δέκα
ἀκόμη καὶ τὶς δεκοχτῶ
πέρδικα ψόφησε στ' αὐγὸ.

Ἦτοι μέχρι τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ καιρὸς εἶναι εὐμετάβλητος καὶ δυνατόν νὰ ἐπέλθῃ κακοκαιρία καὶ δριμύ ψῦχος ἐπιφέρων τὸν θάνατον καὶ εἰς αὐτὰς ἔτι τὰς πέρδικας, αἵτινες περὶ τὰ μέσα ἢ τὰ τέλη Ἀπριλίου ἐπφάζουσι. Καὶ ἡ ἐπομένη παροιμία ὀρίζει τὴν 18ην Ἀπριλίου ὡς τέρμα τῆς ἐποχῆς τῶν τρικυμιῶν:

Ἀπριλίου δεκοχτῶ
νᾶχης τὸ μάτι σ' ἀνοιχτό.
Πέρασαν οἱ δεκοχτῶ,
ᾄραζε εἰς ἔν' αὐγὸ.

Κατά τινα ὁμως ἑτέραν παροιμίαν ἡ θάλασσα εἶναι ἐπίφοβος εἰς τοὺς ναυτιλλομένους καὶ τὸν Μάιον ἔτι:

Τῶν ναυτῶνε οἱ γυναῖκες τὸ Μαγιαπριλο χηρεύουν

ἦ:

Τὸ Μάη χηρεύουν οἱ Θεραπειανές¹.

Ἄν κάμη ὁ Μάρτης δύο νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα,
τότε χαρὰ σ' ἐκείνονε πῶχει στή γῆ σπαρμένα.

Καὶ ἄλλως ἐν Μυκόνῳ:

Ἄν κάμη ὁ Μάρτης δύο νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα,
θὰ ἰδῆς τὰ σιτοκρίθαρα στὸν κάμπο ξαπλωμένα.

Ἄν βρέξη ὁ Μάρτης δύο νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλο ἓνα,
νὰ ἰδῆς σταφύλια σὰν παιδιὰ καὶ πίττες σὰν ἄλῶνια.

Παροιμία μεσσηνιακῆ, ταυτόσημος ταῖς ἀνωτέρω.

Ἐν Μάνη τὴν εὐφορίαν τῶν γεννημάτων καὶ τῶν ἄλλων προϊόντων τῆς γῆς ἐκ τῶν βροχῶν τοῦ Μαρτίου καὶ τοῦ Ἀπριλίου ἐκφράζει ἡ ἐπομένη παροιμία:

Ἄν βρέξη ὁ Μάρτης τριὰ νερά κι ὁ Ἀπρίλης ἄλλα δύο,
νὰ ἰδῆς τοῦ Μάρτη τὰ κουκκιά, τ' Ἀπρίλη τὰ σιτάρια,
νὰ ἰδῆς τὸν γεροκρίθαρὸν πῶς στρίφτει τὸ μουστάκι.

Ἄν βρέξ' ὁ Ἀπρίλης δύο νερά κι ὁ Μάης ἄλλο ἓνα,
χαρὰ σ' ἐκεῖνα τὰ σπαρτὰ πού'ναι στή γῆ σπαρμένα.

Ἄνάλογος ταῖς προηγουμέναις, λεγομένη καὶ ἄλλως:

Ἄν κάμ' ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά κι ὁ Μάης ἄλλο ἓνα,
χαρὰ σ' ἐκεῖνο τὸ ζευγᾶ πού'χει πολλὰ σπαρμένα

ἦ:

Ἄν βρέξ' ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά κι ὁ Μάης μιὰ καὶ φίνα,
ἀξίζει τὸ 'λαφόπουλο μ' ὄλη τὴν ἐλαφίνα.

ΜΑΪΟΣ

Ἄν Μάης ἔχει τ' ὄνομα κι ὁ Ἀπρίλης τὰ λουλούδια.

Καιρὸς πουλεῖ τὰ λάχανα κι ὁ Μάης τὰ λουλούδια.

1. Αἱ κατοικοῦσαι εἰς Θεραπειὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἄναφέρεται ἴσως εἰς τοὺς πλείοντας ἐν τῇ Εὐξείνῳ Πόντῳ κατὰ τὸν Μάιον.

Ὁ Μάης ἔχει τ' ὄνομα κι ὁ Θεριστῆς (Ἰούνιος) τὴν πείνα.

Στὸ κατηραμένο τόπο τὸ Μάη τὸ μῆνα βρέχει.

Τὴν αὐτὴν ιδέαν, περὶ τοῦ ἐπιβλαβοῦς τῆς βροχῆς εἰς τὴν γεωργίαν κατὰ τὸν Μάιον, ἐκφράζουσι καὶ αἱ ἀκόλουθοι παροιμίαι:

Σὰν ἔπρεπε δὲν ἔβρεχε καὶ τὸ Μάη ἐχίονιζε [ἢ ἐδροσολόγα].

Μάιος ἄβροχος, χρονιὰ εὐτυχισμένη.

Παροιμία ἐν Πάτραις καὶ ἐν Ἡλείᾳ λεγομένη:

Μάιος ἄβροχος, μουστος ἄμετρος

ἢ ἄλλως:

Μάης ἄβρεχος, τρυγητῆς χαρούμενος.

Τοῦ Μάη τῆς νύχτας τὸ νερὸ τ' ἀλάσῃ ξεμονίζει.

Ξεμονίζει ταυτόσημον κατὰ τινὰς τῶν κατωστρέφει, ἐπιφέρει τὸν θάνατον.

Κακὸ κεφάλι τὸ Μάη βάζει στάρη καὶ τὸν Αὐγουστο κρασί.

Ἐπὶ τῶν προῶρως καὶ ἀκαταλλήλως γενομένων γεωπονικῶν ἐργασιῶν.

Μαθημένο ἔναι τὸ ἄρνι νὰ κουρευέται τὸ Μάη.

Οἱ ποιμένες, οἵτινες ἐκ τῶν χειμαδίων ἐπανακάμπτουσιν εἰς τὰς ὄρεινὰς νομάς ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Γεωργίου, κείρουσι συνήθως τὰ πρόβατα τῶν περὶ τὰ τέλη Μαΐου, ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου καὶ μετέπειτα. Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν συνηθισμένων νὰ ταλαιπωρῶνται καὶ νὰ πάσχουσιν.

Ἄρνιὰ καὶ ἐρίφια τὸ Μάη τὸ μῆνα δείχνουν.

Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾶς τὸ Μάη χλόη

ἢ ἄλλως:

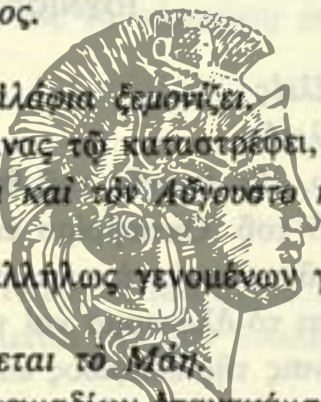
Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾶς τὸ Μάη τριφύλι καὶ τὸν Αὐγουστο σταφύλι

ἢ καὶ ἀπλῶς:

Ζῆσε, μαῦρέ μου, νὰ φᾶς τριφύλι.

Παροιμία λεγομένη μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν ὑπισχνουμένων πολλὰ διὰ τὸ μέλλον εἰς τοὺς ἔχοντας χρεῖαν ἀμέσου καὶ ταχείας συνδρομῆς.

Ὅσοι μῆνες ἔχουν ρῶ,
τὸ κρασί δίχως νερό,

Ὅσοι μῆνες δὲν ἔχουν ρῶ,
τὸ κρασί μετ' τὸ νερό.

Καὶ ἄλλως:

Τὸ μῆνα ποῦ δὲν ἔχει ρῶ
πῖνε κρασί μετ' τὸ νερό.

Ἦτοι, κατὰ τοὺς μῆνας Σεπτέμβριον, Ὀκτώβριον, Νοέμβριον, Δεκέμβριον, Ἰανουάριον, Φεβρουάριον, Μάρτιον καὶ Ἀπρίλιον, ὁ οἶνος ὠφελεῖ πινόμενος ἄκρατος, ἐν ᾧ κατὰ τοὺς ἐπιλοίπους, στερουμένους τοῦ γράμματος ρῶ, καλὸν εἶναι νὰ συγκεράννυται μεθ' ὕδατος.

Τὸ Μάη πῖνε τὸ νερό, τὸ Θεριστὴ τὸ ζύδι,
τὸν Ἀλωνάρη τὸ κρασί νὰ ἰδῆς τὸ παλληκάρι.

Διαιτητικὸν παράγγελμα, οὗ ἄγνωστος ὁ λόγος.

ΙΟΥΝΙΟΣ

Ἀπὸ τὸ θέρο ὡς τ' ἐλιές
δὲν ἀπολείπουν οἱ δουλειές.

Ἀπὸ τοῦ Ἰουνίου, τῆς ἐποχῆς τοῦ θερισμοῦ, μέχρι τῆς συλλογῆς τῶν ἐλαιῶν, ἀρχομένης ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ παρατεινομένης ἐνιαχοῦ μέχρις Ἰανουαρίου, μεσολαβοῦσι, κατὰ τὴν παροιμίαν, πολλαὶ γεωργικαὶ ἐργασίαι. Τὸν θερισμὸν διαδέχεται τὸ ἀλώνισμα καὶ τὸ λιχνισμα· ἐπέρχεται εἶτα ἡ συγκομιδὴ καὶ ἡ ἀποξηρανσις τῆς σταφίδος καὶ τῶν σύκων, καὶ ταῦτα διαδέχονται ὁ τρυγητὸς καὶ ἡ παρασκευὴ τοῦ οἴνου.

Θέρος, τρύγος, πόλεμος.

Ἐπὶ τῶν δυσχερεστάτων καὶ ἐπιπόνων.

Τσίτζηρας ἐλάλησε, πάρτε τὰ δρεπάνια σας.

Ὅτι τὸ ἄσμα τοῦ τέττιγος ὀρίζει τὴν κατάλληλον ἐποχὴν τοῦ θερισμοῦ.

Μὴ σὲ γελάσῃ ὁ μπάκακας ἢ τὸ χελιδονάκι
ἂν δὲν λαλήσῃ τσίτζικας δὲν εἶν' καλοκαιράκι.

Ἐν Ἀττικῇ τὸ ἄσμα τοῦ τέττιγος ἀρχεται κατὰ τὰ μέσα περίπου τοῦ Ἰουνίου, ὅτε δηλαδὴ τὸ θέρος εἶναι προκεχωρημένον. Ἴσως ὁμοίως ἢ παροιμία ἐννοεῖ καλοκαίριον τὴν πάροδον τῆς ἐποχῆς τῶν ὑετῶν.

Τσίτζικας ἐλάλησε,
μαύρη ρῶγα γνάλισε.

Ὅταν ἀρχεται τὸ ἄσμα τοῦ τέττιγος, ἀρχεται καὶ ἡ ὀρίμανσις τῶν σταφυλῶν, ὅπερ ὀπωσοῦν ἀνακριβές.

Τὸν Ἰούνιον ἀφήνουν τὸ δρεπάνι καὶ σπέρνουν τὸ ρεπάνι.

Γεωπονικὸν παράγγελμα σαφές.

ΙΟΥΛΙΟΣ

Τῆς ἀγίας Μαρίας σῦκο,

τ' αἰ Λιοῦ σταφύλι,

καὶ τὸν Αὐγουστο μαντῆλι.

Ἦτοι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ἀγίας Μαρίας (17 Ἰουλίου) εἰσὶν ὄριμα τὰ σῦκα, κατὰ δὲ τὴν τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ (20 Ἰουλίου) αἱ σταφυλαί. Τὸ τελευταῖον τῆς παροιμίας μέρος φαίνεται ἡμῖν ἀνεξήγητον, ἐκτὸς ἐὰν ἐννοῆ διὰ τὰ σταφυλαί, ὧν ἡ ὠρίμανσις ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους Ἰουλίου, εἰσὶν ἄφθονοι κατὰ τὸν Αὐγουστον καὶ δύναται τις νὰ πληρώσῃ μανδῆλια ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Προκόπης κόφτ' ἀγγούρια,

ἢ ἀγία Μαρίνα σῦκα

καὶ ὁ αἰ Λιᾶς τὰ σταφυλάκια
μέσ' στα βεργοπανεράκια.

Ταυτόσημος τῇ ἀνωτέρῳ. Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἀγίου Προκοπίου, καθ' ἣν οἱ σικκοὶ (ἀγγούρια) ὠριμάζουσι, τελεῖται τὴν 8ην Ἰουλίου.

Τ' αἰ Λιοῦ τὸ καρῦδι,

τοῦ Σωτῆρος τὸ σταφύλι

καὶ τῆς Παναγίας τὸ σῦκο.

Ἡ παροιμία αὕτη λέγεται ἐν Ἠπείρῳ, ἢ δὲ ἀσήμαντος ἀσυμφωνία πρὸς τὰς προλαβούσας εἰς τὸν προσδιορισμὸν τῆς ὠρίμανσεως τῶν σταφυλῶν καὶ τῶν σῦκων προέρχεται ἴσως ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ κλίματος. Τοῦ Σωτῆρος εἶναι ἡ ἑορτὴ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τελουμένη τὴν 6ην Αὐγούστου, τῆς Παναγίας δὲ ἡ τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας (15 Αὐγούστου).

Ἀπὸ τὰ σῦκα ὡς τὰ σταφύλια.

Ἐπὶ βραχυτάτων χρονικῶν διαστημάτων.

Τὸν Ἄλωνάρη ἐβρεχε στὸν ποντισμένον τόπον.

Ἐπιζημία ἢ βροχὴ κατὰ τὸν Ἰούλιον. Ἄλωνάρης λέγεται ὁ Ἰούλιος διότι εἶναι ὁ μὴν καθ' ὃν ἀλωνίζονται τὰ γεννήματα, ὡς Θεριστῆς λέγεται ὁ Ἰούνιος καὶ Τρυγητῆς ὁ Σεπτέμβριος. Ποντισμένος δὲ σημαίνει τὸν ἐπάρατον καὶ δυστυχῆ τόπον.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Ἔτσι τῶχει τὸ λινάρι,
νὰ ἀνθῆ τὸν Ἀλωνάρη.

Παροιμία σμυρναϊκὴ σαφής, ἀλλ' ἀνακριβής. Διότι κατὰ τὰς παρατηρήσεις πολλῶν βοτανικῶν ἐν Ἑλλάδι τὸ λίνον ἀνθεῖ τὸν Μάρτιον καὶ τὸν Ἀπρίλιον.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

Ὁ Αὐγουστος ἐπλάκωσε, ἢ ἄκρα τοῦ χειμῶνος.

Διότι ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὁ καιρὸς ἄρχεται ἀποκλίνων πρὸς τὸ ψυχρότερον· θεωρεῖται δὲ ὁ Αὐγουστος ἀρχὴ τοῦ χειμῶνος, ὡς ὁ Μάρτιος, κατὰ τὴν ἀκόλουθον παροιμίαν, ἀρχὴ τοῦ θέρους:

Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαιριάζει
κι ἀπ' Αὐγουστο χειμωνιάζει.

ἢ ἄλλως:

Ἀπὸ Μαρτιοῦ καλοκαίρι, κι ἀπ' Αὐγουστο χειμῶνα.

Καὶ ἀντιθέτως:

Μήτ' ὁ Μάρτης καλοκαίρι,
μήτ' ὁ Αὐγουστος χειμῶνας.

Ἦλθεν ὁ Αὐγουστος, πάρε τὴν κάπτα σου.

Διότι τὸ ψῦχος κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον ἀρχεται καθιστάμενον ἐπαισθητόν.

Τ' Αὐγούστου τὰ βοριάσματα τὸ Μάη ἀναθυμοῦνται.

Βοριάσματα εἶναι οἱ κατὰ τὸν Αὐγουστον πνέοντες ἐτησῖαι, οἵτινες καθιστῶσι τὸν μῆνα τοῦτον ἐπίσης εὐάρεστον, ὡς τὸν Μάιον.

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.

Ὁ ἥλιος τοῦ Μαῖου καὶ τὸ φεγγάρι τοῦ Αὐγούστου, ἀναφέρονται καὶ ἐν δημοτικῷ τινι ἕσματι πρὸς παράστασιν τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως. Ὁ Κωσταντής, οὗ τὴν μνηστὴν δολοφονεῖ ὁ Χάρος, ἐπιστρέφων ἐκ πανηγύρεως καὶ εὐρίσκων νεκρὰν αὐτήν, λέγει πρὸς τὸν σκάπτοντα τὸν τάφον τῆς γέροντα:

Φκιάστο πλατὺ τὸ μνήμά της, μακρὺ γιὰ δυὸ νομάτους,
κι ἀπὸ τῆ δέξια τῆ μεριά ν' ἀφήσης παραθύρι,
νὰ μπαίνη ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.

Αὐγουστε, καλέ μου μῆνα, νᾶσουν δυὸ φορές τὸ χρόνο.

Ἀποκαλεῖται οὕτως ὁ Αὐγουστος, ὡς παρέχων τὰς πλείστας προσόδους· διότι κατ' αὐτὸν συγκομίζονται εἰς τὰς ἀποθήκας τὰ γεννήματα καὶ ἄλλοι καρ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ποιί, καί βρίθουσι σταφυλῶν αἱ ἄμπελοι· δύναται ἐνὶ λόγῳ νὰ θεωρηθῆ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν ἑτέρας παροιμίας, ὡς ὁ μῆνας ποῦ τρέφει τοὺς ἑνδεκα.

Αὐγουστος ἄβροχος, μούστος ἄμετρος.

Τοῦ Σωτῆρος τὰ λελέκια, τοῦ Σταυροῦ τὰ χελιδόνια.

Παροιμία ἡπειρωτικῆ· οἱ πελαργοὶ ἐγκαταλείπουσι τὰ βόρεια τῆς Ἑλλάδος μέρη, μετανιστάμενοι εἰς θερμότερα κλίματα, τὴν 6ην Αὐγούστου, ἑορτὴν τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, κατὰ τὴν προκειμένην παροιμίαν, ἢ ἡμέρας τινὰς βραδύτερον, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τινῶν φυσιολογῶν. Αἱ δὲ χελιδόνες μετανίστανται συνήθως μικρὸν πρὸ τῆς ὑπὸ τῆς παροιμίας τασσομένης ἡμέρας (14ης Σεπτεμβρίου)· ἐν Ἀττικῇ μέσος χρόνος τῆς μεταναστάσεως αὐτῶν εἶναι ἡ 6η Σεπτεμβρίου.

Ἐβγῆκε τὸ ροδάκινο, ἄρχισε τὸ νυχτέρι.

Συνηθίζουσιν οἱ ἐργοστασιάρχαι, ὅταν ὠριμάσῃ τὸ ροδάκινον (κατὰ τὰ τέλη περίπου Αὐγούστου) νὰ προσφέρωσιν ἐξ αὐτῶν εἰς τοὺς ἐργάτας των, ὑποσημαίνοντες ὅτι ἐπέστη ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν ἡ ἐργασία δεόν νὰ παρατείνηται μέχρι νυκτός.

Κάθε πρᾶγμα στὸν καιρὸ του κι ὁ κολοιὸς τῶν Αὐγουστο.

Καιρὸς παντὶ πράγματι. Κολοιὸς, ἰχθὺς τοῦ εἶδους τῶν σκομβρῶν.

Λιγοθυμὰ τ' Αὐγούστου.

Ἄκατανόητος.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

Τὸν Τρυγητὴ σιτᾶρι σπείρης κι ὄσο θέλεις σύρει.

Ἡ σπορὰ τοῦ σίτου εἶναι ὠφέλιμος τὸν Σεπτέμβριον γενομένη, ἀλλὰ μόνον εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους τῆς Ἑλλάδος, ἐνθα τὰ πρωτοβρόχια συμβαίνουν κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον. Συνήθως δμως ὁ σίτος σπείρεται τὸν Ὀκτώβριον.

Τὰ πρωτόβροχα πρέπει νὰ εὐρουν τὰ λούπινα εἰς τὴν γῆν.

Παροιμία Μάνης, ὅπου κατ' ἐξοχὴν καλλιεργοῦνται τὰ λούπινα (οἱ θέρμοι τῶν ἀρχαίων). Ὅτι ἡ σπορὰ αὐτῶν πρέπει νὰ γίνηται προτοῦ ἀρχίσωσιν αἱ πρῶται βροχαὶ τοῦ φθινοπώρου.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ὁκτώβρη καὶ δὲν ἔσπειρες, ὀκτώ σωρούς δὲν ἔκαμες.

Ὁ Ὁκτώβριος θεωρεῖται ὁ καταλληλότατος μὴν πρὸς σποράν τῶν πρωίμων δημητριακῶν καρπῶν, ἡ δὲ ἀργότερον γενομένη σπορὰ εἶναι, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἄγονος.

Τ' ἀγιοῦ Λουκᾶ, σπεῖρε τὰ κουκιά.

Ἡ ἑορτὴ τοῦ ἀγίου Λουκᾶ τελεῖται τὴν 18ην Ὁκτωβρίου.

Τὸ καλοκαιράκι τ' αἶη Δημητριοῦ

ἦ:

Ἄη Δημητράκη,

μικρὸ καλοκαιράκι.

Ὅπως ἀποκαλοῦνται ὀλίγαι ἡμέραι πρὸ καὶ μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Δημητρίου (26 Ὁκτωβρίου), καθ' ἧς ὁ καιρὸς εἶναι εὐδῖος καὶ σχεδὸν θερινός. Αἱ ἀλκυονίδες ἡμέραι τῶν ἀρχαίων. Κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Δημητρίου οἱ ποιμένες μεταβαίνουν εἰς τὰς χειμερινὰς αὐτῶν νομάς, ἧς καταλείπουσι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Γεωργίου (23 Ἀπριλίου).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

*Τὸν Νοέμβριον μῆνα σπεῖρε
ἢ ἄλλως:*

*Τὸν Νοέμβριον νόγα καὶ σπέρνε
καί:*

*Νοέμβρη νόει καὶ σπέρνε χλωρά, ξηρά, πελεκαστά· Δεκέμβρη ἰδὲ κι ἀπόσπερνε·
εἰ δὲ καὶ δὲν ἀποσπείρης, τάγιζε καὶ σταύλιζε.*

Ὁ αἶη Μηνᾶς ἐμήνυσε, πούλια μὴ ζημερώση.

Ἡ πλειὰς δύει, κατὰ τὰς παρατηρήσεις τοῦ κ. Ἰουλίου Σμίθ, τὴν 17ην ἢ τὴν 20ὴν Νοεμβρίου, ὀλίγας δηλονότι ἡμέρας μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Μηνᾶ (11 Νοεμβρίου).

*Ἡ πούλια βασιλεύοντας κι ὁ καλὸς γεωργὸς ἀποσπέρνοντας
καὶ ἄλλως:*

*Ὦντας ἢ πούλια βασιλεύει, ὁ καλὸς ζευγολάτης ἀποσπέρνει
κι οὔτε τσοπάνης στὰ βουνά, οὔτε ζευγᾶς στοὺς κάμπους.*

Καὶ

*Ἡ πούλια βασιλεύουσα
καὶ πίσω παραγγέλλουσα*

μηδὲ τσοπάνης στὰ βουνά,
μηδὲ γεωργὸς στοὺς κάμπους.

Προτοῦ ἢ πλειὰς δύση πρέπει οἱ γεωργοὶ νὰ ἀποπερατώσωσι τὰς σποράς αὐτῶν καὶ οἱ ποιμένες, ὅσοι ἔτι δὲν κατῆλθον τῶν ὄρεινῶν αὐτῶν νομῶν, νὰ κατέλθωσιν εἰς τὰ χειμαδεῖα.

*Ἐὰν δὲν ἔλθω τοῦ ἁγίου Μηνᾶ, τοῦ ἁγίου Φιλίππου εἶμαι αὐτοῦ
καὶ νὰ μοῦ χαιρετᾶς τοὺς παλαιοκαππάδες.*

Ὑποτίθεται ὅτι ταῦτα λέγει ὁ Χειμῶν· ἂν δὲν ἔλθῃ τὴν 11ην Νοεμβρίου θὰ ἔλθῃ ἀφεύκτως τὴν 14ην, καὶ τότε αἱ κάππαι πρέπει νὰ τεθῶσιν εἰς ἐνέρ-
γειαν. Ἡ αὐτὴ παροιμία λέγεται καὶ ἄλλως:

*Τοῦ ἁη Μηνᾶ ἐμήνυσε ὁ πάππος ὁ χειμῶνας,
ἔρχομαι ἢ δὲν ἔρχομαι, καὶ τ' ἁη Φιλίππ' αὐτοῦ εἶμαι.*

*Τὸν Νοέμβρη καὶ Δεκέμβρη φύτευε καταβολάδες,
Καταβολάδες, τὰ μωσχεύματα ἢ αἱ παραφυάδες τῶν ἀμπέλων.*

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

Τ' ἁη Νικολοβάρβαρα κάνει νερά καὶ χιόνια.
Ἄπο τῆς ἑορτῆς δῆλον ὅτι τῆς ἁγίας Βαρβάρας (4 Δεκ.) Καὶ ἄλλως:

*Τ' ἁη Νικολοβάρβαρα οἱ τοῖχοι ἰδρώνουν,
μὰ στὰ Φωτοκάλαντρα ἀποξυλώνουν.*

Φωτοκάλαντρα, αἱ δώδεκα ἡμέραι ἀπὸ τῶν Χριστουγέννων μέχρι τῶν Θεοφανίων. Ὅμοια εἶναι καὶ ἡ ἀκόλουθος:

*Ἡ Βαρβάρα βαρβαρίζει
καὶ ὁ Σάββας σαβανώνει
κι ὁ Νικόλας παραχώνει.*

Ἡ σημασία τῶν λέξεων τούτων, αἵτινες βεβιασμένως ἐτέθησαν χάριν τῆς παρηχίσεως, εἶναι περίπου ὅτι ἀπὸ τῆς 4ης μέχρι τῆς 6ης Δεκεμβρίου ἐπικρατεῖ ψῦχος δριμύ καὶ χιών. Καὶ ἡ ἐπομένη παροιμία ἐκφράζει εἰκονικῶς ὅτι κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Νικολάου πάντοτε σχεδὸν χιονίζει:

Ὁ ἁη Νικόλας ἀσπρίζει τὰ γένεια του.

Διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην καὶ γέρος ἐνίοτε ἀποκαλεῖται ὁ ἅγιος Νικόλαος, ὡς ἐν τῇ ἀκολουθῇ παροιμία:

*Πότε είναι ἡ καρδιά τοῦ χειμῶνος;
Ἐμπρὸς ὀπίσω τοῦ Χριστοῦ, τοῦ γέρου τοῦ Νικόλα.*

Ἦτοι ὁ ἀνώτατος βαθμὸς τοῦ ψύχους παρατηρεῖται συνήθως ἡμέρας τινὰς πρὸ ἢ μετὰ τὰ Χριστούγεννα, καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου Νικολάου. Τὴν αὐτὴν ἰδέαν καὶ ἄλλως ἐκφέρει ἕτερα παροιμία:

*Γύρω γύρω τοῦ Χριστοῦ
ἢ κορυφὴ τοῦ χειμῶνιου*

ἢ:

Νικολίτσα Βαρβαρίτσα, πρὸς ὀπίσω εἶν' ὁ χειμῶνας.

Χειμωνιάτικη Γέννα, καλοκαιρινὴ χαρά.

Ὅταν κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ὁ χειμὼν εἶναι δριμύς, τὸ θέρος εἶναι εὐάρεστον.

Χριστούγεννα χριστόχιονα, Φῶτα φωτεινά, Ἀποκριὲς ἀποκλειστές, Λαμπρὰ καλοβρεγμένη, εἶν' ὁ χρόνος ὁ καλός.

Τὸ ἔτος προμηνύεται εὐτυχὲς, ὅταν κατὰ μὲν τὰ Χριστούγεννα χιονίζη, κατὰ δὲ τὴν ἑορτὴν τῶν Θεοφανίων ὁ καιρὸς εἶναι εὐδῖος, κατὰ τὸ Πάσχα βροχερός, καὶ κατὰ τὰς Ἀποκριὰς βροχαὶ ραγδαίωσιν ἀποκλείουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐν ταῖς οἰκίαις των.

*Χαρὰ εἰς τὰ Γέννα τὰ στεγνά, τὰ Φῶτα χιονισμένα
καὶ τὴ Λαμπρὴ βρεχούμενη, τ' ἀμπάρια γεμισμένα.*

Εὐφορία μεγάλη ἐπέρχεται καὶ πληροῦνται αἱ ἀποθήκαι διαφόρων προϊόντων, ὅταν κατὰ τὰ Χριστούγεννα ἐπικρατῇ ξηρασία, κατὰ τὰ Θεοφάνια χιονίζη καὶ κατὰ τὸ Πάσχα βρέχη. Λέγεται καὶ ἄλλως, συμφωνότερον πρὸς τὴν προηγουμένην παροιμίαν:

*Χαρὰ στὰ Φῶτα τὰ στεγνά καὶ τὴν Λαμπρὰ νὰ βρέχη·
καὶ τὰ Γέννα χιονισμένα,
τὰ ἀμπάρια γεμισμένα.*

Τρεῖς τὰ Γέννα, τρεῖς τὰ Φῶτα κ' ἔξη τὸ μεγάλο Πάσχα.

Ἡ παροιμία αὕτη ὀρίζει πόσαι ἡμέραι ἀργίας εἶναι δεδικαιολογημέναι κατὰ τὰς ἀναφερομένας ἑορτάς.